

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

ÇAĞATAY TÜRKÇESİ - II DERS NOTLARI

İsa SARI
www.isa-sari.com

ALİ ŞİR NEVÂÎ

Gazel

ای ساجینک زنجیری نینک سوداسیدا مجنون خرد
بدم بدم کوپراک پری دیک حسنونکا مقتون خرد

Ey saçing zencirining sevdâsıda mecnÿn òired
Dembe dem köprek perî dik óüsünge meftÿn òired

*Ey saçının zincirinin sevdasıyla deli olan akıl!
Zaman zaman perî gibi akı da kendisine bağlayan
sevgili!*

عقلیم اوچی ایلادیم تا کسب عشقینک علمینی
کرچه ایلکا کسب علمی دین بولور افزون خرد

èAúlim uçtı iyledim tâ kesb èişúing èilmîni
Gerçi ilge kesb èilmîdin bolur efzÿn òired

*Aşkın ilmini kazanıncaya kadar aklım uçtu.
Başkalarının ilimle kazandıkları aklını arttırırken,
ben aşkın ilmini öğreninceye kadar aklım uçtu.*

ای حکیم ایما جنونوم عیبی کیم کورکاج آئی
توخاتا آلماس دماغی ایچره افلاطون خرد

Ey óakim itme cünÿnum èaybı kim körgeç anı
Tahtâta almas¹ dimâài içre Eflâûun òired

*Ey bilge kişi! Deliliğimden dolayı beni kınama; çünkü
Eflâun bile beni görse, akılı almaz.*

ای خردمند ایلاماس سین حالتین عشاق نینک
نی اوچون کیم عشق طوریا ارور مجنون خرد

Ey òired-mend eylemessin óâletin èuşşâúning
Ni üçün kim èaşú ùurıda irür mecnÿn òired

*Ey akıllı kişi! Neden âşıkların hâlini akılla
açıklayamazsın? Çünkü aşk, delilerin işidir.*

¹ <tahta-t-a al-mas

tahta-: Fiil kökü

-t-: Fiilden fiil yapım eki

-a: Zarf-fiil eki

al-: Yardımcı fiil

-mas: Geniş zamanın olumsuzu

آه کیم بیتکاج آئینک عشق تامین قیلدی محو
کرچه قیلدی بند ایله کونکونومی یوز افسون خرد

Âh kim yitgeç anıng èişúı tamamın úıldı maóv
Gerçi úıldı pend ile könglümni yüz efsÿn òired

*Ne yazık ki onun aşkı bana ulaşıncı herkesi
mahvetti. Gerçi öğüt ile gönlümü yüz kere büyüledi.*

کرم رو عاشق قه مردود اولسه ناصح قیلمای عیب
کیم کیلیب تور اهل عشق الیدا دایم دون خرد

Germ rÿ èaşúúúa merdÿd olsa nââío úılma èayb
Kim gelibtur ehl-i èişú elinde dâim dÿn òired

*Ey öğüt veren! Sıcak bir yaklaşım, âşıklara uzak
olsa da onu kınama; çünkü aşk ehlinin indinde her
zaman akıl aşığılanmıştır.*

ای نوایی عشق آیاهی نیتک نثاری ایلاکوم
ساجه هر ساعت نصیحت دین در مکنون خرد

Ey Nevâyi èaşú ayaâınınıg niâârı iylegüm
Saçsa her sâèat naâíoatdın dürr-i meknÿn òired

*Ey Nevâyi! Akıl, her saat nasihatten inciler saçsa da
aşk ayağını saçma.*

Gazel

بیر کیچه کیلکوم دیبان اول سرو کلرو کیلمادی
کوزلاریمکا کیچه تانک آتقونجه اووقو کیلمادی

Bir kice kilgüm diben ol serv-i gül-râ kilmedi
Közlerimge kice tang attunça uyúu kilmedi

*O gül yanaklı, servi boylu sevgili "bir gece
geleceğim" deyip gelmedi. Gözlerime, tan atana
kadar uyku girmedî.*

لحظه لحظه جیتیم و جیکتیم یولیدا انتظار
کیلدی جان آغزیمغه و اول شوخ بدخو کیلمادی

Laóða laóza çútım vü çiktım yolıda intiôâr
Kildi cân aázımâa vü ol şÿh-bedöÿ kilmedi

*Öyle bir an geldi ve yolunda öyle bir bekleyiş çektim
ki, canım boğazıma geldi; ama o kötü huylu, hafif
meşrep sevgili gelmedi.*

عارضى نىك آيدىن ايركاندا كىر ايتى احتياط
روزكارىم نىك هم اولفاندا قراتقو كىلمادى

èÁr10ı dik aydın irkende² ger iti iótiyÀù
RÿzgÀrim dik hem olàanda³ úaranúu kilmedi

O yanağı gibi parlak olan ay yükselirken, sevgili sakındı, gelmedi. Benim karanlık ömrüm gibi karanlık olduğunda da gelmedi.

اول پرى وش هجرىدىن كىم بىفلادىم ديوانه وار
كىمسه بار مو كىم آنكا كوركازاندا كولكو كىلمادى

Ol peri-veş hecridin kim y1àladım divÀne-vÀr
Kimse bar mu kim anga kòrkende kùlkü kilmedi

O peri gibi olan sevgilinin ayrılığıyla deliler gibi ağladım. Onu görüp de gülecek biri var mıdır?

كوزلارنىك دىن نيچه سو كىلكى دىب اولتورمانك ميني
كىم بارى قان ايردى كىلكان بو كيچه سو كىلمادى

Közleringdin niçe su kilgey dib öltürmeng meni
Kim bari úan irdi kilgen bu kiçe su kilmedi

“Gözlerinden nasıl su geliyor?” deyip beni öldürmeyin ki bu gece gelen kan idi, su gelmedi.

طالب صادق تاپىلماس پوقسه كىم قويدى قدم.
يولغه كىم اول قدم معشوقى اوترو كىلمادى

ÙÀlib-i ãÀdıú tapılmas yoúsa kim úoydı úadem
Yolàa kim ol úadem maèşyúı ötrü kilmedi

Sadık olan talibe tapılmaz; yoksa kim bu yola baş koyar? Yola kim baş koyduysa sevgili sebebiyle gelmedi.

ای نوايى باده بيرله خرم ايت كونكلونك اويين
نى اوچون كىم باده كىلكان اويكا قابنو كىلمادى

² <ir-kende
ir-: Fiil kökü
-kende: Zarf-fiil eki
³ <ol-ganda
ol-: Fiil kökü
-ganda: Zarf-fiil eki

Ey NevÀyi bÀde birle öürrem it könglüng⁴ evin
Ni üçün kim bÀde kilgen öyke úayàu kilmedi

Ey Nevâyî! Şarap ile gönül evini mutlu et; çünkü şarap giren eve kaygı girmez.

Gazel

ديمان ای خوبلار وفا قىلىنكىز
جور هم قىلسانكىز منكا قىلىنكىز

Dimen ey öyblar vefÀ úilingız
Cevr hem úilingız manga úilingız

Ey güzeller! Vefalı davranın demeyin. Cevr ediniz, üstelik bana cevri ediniz.

حاجتىم قدينكىز خرامى دور
قويوبان حاجتىم روا قىلىنكىز

ÓÀcetim úaddingız òirÀmidur
Úoyuban óÀcetim revÀ úilingız

İhtiyacım, sizin boyunuzun salınmasıdır. Dileđimi uygun görüp yerine getiriniz.

بولماسون ميندىن اوزكا كا بارى
كر وفا ايلانك ار جفا قىلىنكىز

Bolmasun mindin özgege bÀrı
Ger vefÀeylenger cefÀ úilingız

Cefa da etseniz vefa da gösterseniz benden başkasına göstermeyiniz.

پوز تومان دردغه دوا دور وصل
نىتى بير دردئما دوا قىلىنكىز

Yüz tümen derdge⁵ devÀdur vaál
Niyeti bir derdime devÀ kilingız

Kavuşmak, yüz binlerce derde devadır. Benim de bir tek derdime çare kılınız.

⁴ <köngül-ü-ng
köngül: İsim kökü
-ü-: Yardımcı ünlü
-ng:: Teklik ikinci şahıs iyelik eki
⁵ <derd-ge
derd: İsim kökü
-ge: Yönelme hali eki

جان بېرىپ وصل تاپماغانلارنى
ديسانكىز ميندين ابتدا قىلىنكىز

CÂn birip vaâl tapmaàanlarnı⁶
Disengiz mindin ibtidÀ kılıngız

Can verdiği halde kavuşmayı bulamayanları söz konusu edecekseniz benden başlayın.

ساناغانلار وصال كام اهلين
بىزنى اول زمرهدين سوا قىلىنكىز

SÂnÀaanlar viâÀi-ı kÂm ehlin⁷
Bizni ol zümredin sevÀ kılıngız

Kavuşma arzusu içinde olanlar sayıldığı zaman bizi o zümreden ayrı tutunuz.

نىنى جمى كه آشنالارى سىز
پىر كا هم آنى آشنا قىلىنكىز

Niyeti cemèi ki ÂşinÀları siz
Bizge hemanı ÂşinÀ kılıngız

Sizin aşına olduklarınızı bize de aşına kılınız.

خانقه شىخى دىن آچىلماس ايش
دير پىرىكا التجا قىلىنكىز

CÂnımúa şeyòidin açılmas iş
Deyr pîriğa ilticÀ kılıngız

Hâna şeyhi herhangi bir iş vermez. Öyleyse, meyhânenin pîrine sığınınız.

تېلبه راب تور توایى اى عشاق
اول اندى كىرجه بورنا عاقلينكىز

⁶ <tap-ma-gan-lar-nı

tap-: Fiil kökü

-ma-: Fiilden fiil yapım eki (F: Olumsuzluk)

-gan-: Sıfat-fiil eki

-lar-: Çokluk eki

-nı: Yükleme hali eki

⁷ <eh(i)l-i-n

eh(i)l: İsim kökü

-i-: Teklik üçüncü şahıs iyelik eki

-n: Yükleme hali eki

Tilbereptur NevÂyi ey èuşşÀú
Ol idi gerçi burnaàa kılıngız

Ey âşıklar! Nevâyî delirmiştir. Gerçi önceden en akıllınız o idi.

GEDAÎ

Gazel

آه كيم ديوانه كونكلوم مبتلا بولدى ينا
بوكونكلونوك ايلكىدين جانفه بلا بولدى ينا
Âh kim divÀne kõnglüm mübtelÀ boldı yana⁸
Bu kõnglününg ilgidin cÂnàa belÀ boldı yana

Eyvah ki bu akli başında olmayan gönlüm yine bağlandı. Bu gönül elinden cana yine bela geldi.

دوست تىن آيردى بو چرخ جفا كترينا
اي دريضا حاجت دشمن روا بولدى ينا

Dosttın ayırdı bu çarò-ı cefÀ-guster yana
Ey dirîàÀ óÀcet-i düşmen revÀ boldı yana

Eziyet veren çark (dünya), yine dosttan ayırdı. Ne yazık ki düşmana muhtaç olmayı lâyük gördü yine.

نېچه بولسون ساقبا آخر غبار خاطریم
تون می صافی که هنگام صفا بولدی ينا

Niçe bolsun sÂúiyÀ Àòir-i àubÀr- òÀúırım
Tut mey-i sÂfi ki hengÀm-ı safÀ boldı yana

Ey saki! Kederli gönlüm nasıl düzelsin? Şarap sun ki safa bahşeden mevsim oldu yine.

خوش دورور ايا پرى پىكر بىلاكل كشت كيم
بوستان و باغ ارم دلکشا بولدى ينا

Ôoş durur eyÀ peri-peyker bile gülgeşt kim
BoâtÀn u bÀà-ı irem dil-güşÀ boldı yana

⁸ <*ya-n-a

ya-: Fiil kökü

-n-: Fiilden fiil yapım eki

-a: Zarf-fiil eki

Kim bilir peri yüzü sevgili ile gül bahçelerinde
gezmek ne hoş olurdu. Bostan, cennet bahçesi gibi
gönül açıcı oldu yine.

آق ایوبیندین قویماس ایردینک چیققالی ای شوم رقیب
شکر لله باری کیم یوزونک قرا بولدی بنا

Aú ivindin úoymas irding⁹ çíúúalı ey şým raúb
Şúkr lillÀh bÀri kim yüzüñg úara boldı yana

Ey uğursuz rakip! Sen beyaz evinden çıkmazdın.
Çok şükür ki hiç olmazsa senin yüzün kara oldu
yine.

چین زلفیندین دم اورماغ لبق نی نسبت ای عیر
بو کنایت باری سیندین بس خطا بولدی بنا

Çin-i zülfündin dem urmaalıú nî nisbet ey èabir
BukinÀyet bÀri sindin bes òaüÀ boldı yana

Ey Abir! Saçının kıvrımlarından bahsetmek mümkün
mü? Bu bir kinayedir ki tekrar senden hata oldu
yine.

شاد بولغیل ای کدا کیم موسم نوروزدین
کلبن امید باریک و نوا بولدی بنا

ŞAd bolıl ey GedÀ kim mevsim-i nevrýzdın
Gülbün-i ümid bÀ-berkünevÀ boldı yana

Ey Gedâ! Mutlu ol ki bahar mevsimi geldi. Gül
fidanı ümidin yapraklarında âhenk buldu yine.

Gazel

ای صبا اول غنچه خندانومونک جالی نیدور
دلبریم عمریم امیدیم جانومونک جالی نیدور

Ey ābā ol āonca-yı òandÀnumung óÀli nidür
Dilberim èömrüm ümidim cÀnumung óÀli nidür

⁹ <ko-y-mas ir-di-ng

ko-: Fiil kökü

-y-: Fiilden fiil yapım eki

-mas: Geniş zamanın olumsuzu

ir-: Fiil kökü

-di-: Görülen geçmiş zaman eki

-ng: Teklik ikinci şahıs eki

Ey sabah rüzgârı! O gonca dudaklı sevgilimin hâli
nedir? Gönül alanım, ömrüm, ümidim, canımın hâli
nedir?

اول اوزی زعنا سوزی غوغا کوزی عین بلا
ساچلاری یلدا مه تابانومونک جالی نیدور

OlöziraènÀsözi àavgÀközi èayn-ı belÀ
Saçları yeldÀ meh-i tÀbÀnumung óÀli nidür

O kendisi güzel, sözü kavga çıkaran, gözleri bela
getiren, saçları uzun, ay gibi parlak olan sevgilimin
hâli nedir?

بحر احسان و مروت معدن لطف و کرم
تیشلاری در لبلاری مرجانومونک جالی نیدور

Baór-ı íosÀn u mürüvvet maèden-i luuf u kerem
Tişleri der lebleri mercÀnumung óÀli nidür

Bağış denizi, kerem ve lütuf madeni; dişleri inci,
dudakları mercan gibi olan sevgilimin hâli nedir?

کورکاوکلار⁹ رونق نازک بدن لار⁹ سروری
اول ظرافت مسندی نینک خانومونک جالی نیدور

Körklügler revnaúı nÁzik bedenler serveri
Ol èerÀfet mesnedining cÀnumung óÀli nidür

Güzellerin rengi, zarif bedenlilerin komutanı, o
zerafet dayanağı sultânımın hâli nedir?

قائیدین دایم یراق ایردی و شادی غه یاقین
ایمدی بیلماس مین کیم اول سلطانومونک جالی نیدور

Úayàudın dÀim yıraú irdi ve şÀdiàa yaúın
İmdi bilmes min kim ol sullānumung óÀli nidür

Kaygıdan her zaman uzak ve mutluluğa yakındı.
Şimdi ben bilmiyorum ki o sultânımın hâli nedir?

موندا مین باری بسی رسوا و دشمن کام مین
اندا یارب اول سیور جانانومونک جالی نیدور

Munda min bÀri besî rüsVÀ ü düşmen-kÀm min
AndayÀrab olsiyur cÀnÀnumung óÀli nidür

ای خوش اول ناغلار که دهشت سیز سورار ایردی مینی
هر کیشی دین کیم مینک درخانومونک حالی نیدور

Ey doğ ol çaalâr ki dehşet siz sorar irdi meni
Her kişidin kim mining deròÀnumung óÀli nidür

Gazel

ملفت بولماس بو کونکوم سیندین ای جان اوزکا کا
ای حبیبیم سین بارینده باری نی سان اوزکا کا

Mültefit bolmas bu könglüm sindin ey cÀn özgege
Ey óabibim sin bÀrinde bâri ni san özgege

*Ey sevgili! Bu gönlüm senden başkasına iltifat edici
olmaz. Ey sevdiğim! Seza hakkında söz söylemek
gerekirse, başkasını hesaba katmaya ne gerek var?*

سین بیکین روح مجسم بار ایکاج ای کورک کا بای
لاف حسن اورماق لیق ایرور اسرو تاوان اوزکا کا

Sin bigin rÿó-ı mücessem bÀr iğeç ey körkke bay
Laf-ı öüsn urmaúlıú irür asru tÀbÀn özgege

*Ey güzellikte zengin olan sevgili! Senin gibi bir
cisimleşmiş var olduğu sürece, güzellikten
bahsederken başkalarının güzelliğinden
bahsetmeye ne gerek var?*

یا الهی سیندین ایرو چیقسون اوش دیده لایم
کر نظر نی سالسام ای سلطان سخویان اوزکا کا

YÀ ilahî sindin ayru çırúsun uş didelerim
Ger naôarnı salsam ey sulúÀn-ı òÿbÀn özgege

*Ey sevgililerin sultânı! Allah'ı şâhit tutarım ki,
senden başkasına bakarsam bu gözlerim çıksın.*

هیچ روا ایرماس بو ای کافر مسلمان لار ارا
کیم سین اولتورکای سین و انواع بهتان اوزکا کا

HiçrevÀirmes bu ey kÀfir müselmÀnlar ÀrÀ
Kim sin öltürgeysin u envÀè bühtÀn özgege

*Ey kâfir! Başkalarına türlü iftiralar atıyorsun. Bu,
Müslümanlar arasında hiç uygun değildir.*

غایت سهو و قصور طبعدین بولغای بیکیم
سین بارینده بو کدا کر بولسا قربان اوزکا کا

Ğâyet sehv ü úusÿr ùabèdin bolâay bigim
Sin bÀrinde bu GedÀger bolsa úurbÀn özgege

*Ey Sultânım! Eğer Gedâi sen varken başkalarına
kurban olursa, bu, onun yaradılışındaki eksiklik ve
kusurdan kaynaklanır.*

Gazel

بت سیمین بریم بیزنی اونوتما
دوداقی شکریم بیزنی اونوتما

Büt-i sîmin berim bizni unutma
Dudaúı şekerim bizni unutma

*Göğsü gümüş gibi saf, berrak olan put gibi güzel ve
dudağı şeker gibi olan sevgilim, bizi unutma!*

فلک کا ییتی آهمینک توتونی
ایا مه پیکرم بیزنی اونوتما

Feleкке yitti Àhimning tütünü
Ey À meh peykerim bizni unutma

*Àhimin dumanı göklere ulaştı. Ey ay yüzlü sevgilim,
bizi unutma!*

چو تاراج ایلادینک جان و کونکلی.
کوزی غارت کریم بیزنی اونوتما

Çü tÀrÀciyleding cÀn u könglüni
Közi àÀyet kerim bizni unutma

*Ey gözümü yağma eden sevgili! Mademki canımı ve
gönlümü yağmaladın, bizi unutma!*

سیوار جانیم بیکیم خانیم امیدیم
عنیزیم دلبریم بیزنی اونوتما

Siver cÀnım bigim òÀnım ümidim
èAzizim dil-berim bizni unutma

*Canımın sevdiği, sultanım, ümidim, azizim, gönlü
çeken sevgilim, bizi unutma!*

كدا قانين جفا بيرلا چو توكتونك.
قزاقى كافريم بيزنى اونوتما

Gedâ'ın cefâ birle çü töktüng
Úaraúı kâfirim bizni unutma

*Gözü kâfirim, bizi unutma; çünkü sen Gedâî'nin
kanını eziyetle döktün.*

EBU'L-GAZİ BAHADIR HAN

Ebu'l-Gazi Bahadır Han, Babür Şah gibi Türkistan'da yetişmiş bir şahsiyettir; han, şair, âlim ve tabiptir. Türk dilinin birçok şive ve ağzını bildiği gibi, Arap ve Fars dillerini de iyi bilir.

Ebu'l-Gazi Bahadır Han, hanlık devrinde Harezmd'e bilim ve medeniyetin ilerlemesi için çok hizmet etmiş ve şiirler, tarih kitapları, tıp kitapları yazmıştır.

Bugün onun üç eseri bütün dünya çapında tanınır hâle gelmiş ve bu eserler yüz yıllardır araştırılıp yayımlanmış, birçok dile tercüme edilmiştir. Tıpla ilgili "Menâfiü'l-İnsân" adlı eseri 105 bölümden meydana gelir; hastalıkları tedavi yolları, ilaçları hazırlama ve onlardan yararlanma yöntemleri anlatılır. Türk tarihiyle ilgili "Şecere-i Türk" ve "Şecere-i Terâkime" adlı eserleri ise son derece önemlidir. Bazı araştırmacılar, Ebu'l-Gazi'nin bu iki eseri 13-16. asırlardaki eski Özbek Türkçesiyle yazdığını söylerler. Ebulgazi'nin kendisi; "*Türkî dil bilen aytım. Türkini hem andak aytupmen kim beş yaşar oğlan tüşünür.*" der.

Bu iki eser, sadece tarih bilgileri kitabı değildir. Oğuz Kağan'dan hatta Hz. Adem'den itibaren Türk tarihini efsaneler ve hikâyeler yoluyla vermesi açısından da oldukça önemlidir.

Şecere-i Terâkime

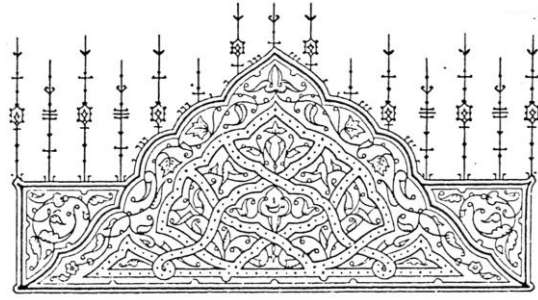
Türkmenlerin Soykütüğü anlamına gelen Şecere-i Terâkime, Ebu'l-Gazi Bahadır Han tarafından 1660 yılında yazılmıştır. Oğuzname'nin Çağatayca varyantı niteliğindeki eser, Reşideddin'in Oğuznamesiyle birlikte Oğuz Kağan Destanı'nın İslâmî rivayetinin en önemli kaynağı durumundadır.

Ebu'l-Gazi Bahadır Han bu eserinde, Eski Oğuznamelerdeki ve başka tarihlerdeki önemli bilgileri toplar, Türkmenlere ve Türk kavmine ait genel vakıaları kitaplaştırır. Eser eski Türkler, Oğuz ve oğulları, Dede Korkut ve diğer Türk büyükleri gibi şahsiyetler hakkında bilgiler içerir. Kendi yorumlarıyla boyların ortaya çıkışını, efsaneleri ve gelenekleri aktarır.

Ebu'l-Gazi Bahadır Han bu eserde, Türkmenlerin aslında Farslar ile karışmış başka bir topluluk olduğunu ve "Türkmen" kelimesinin anlamının *Türk'e benzeyen* olduğunu savunur.

Şecere-i Terâkime'nin birçok nüshası vardır. Samoyloviç tarafından bulunan ve Rus İlimler Akademisi Kütüphanesine verilen **Nuri İşan** nüshası, Türk Dili Kurumu tarafından 1937'de tıpkıbasım olarak neşredilmiştir. En eski nüsha olan **Taşkent** nüshası, yedi nüsha ile karşılaştırılarak 1958'de Kononov tarafından yayımlanmıştır. Muharrem Ergin ise 1970'lerde Kononov'un bu çalışmasını Türkiye Türkçesine aktarmıştır. Eser üzerine yapılan son çalışma ise Zuhul Kargı Ölmez'e aittir ve Ölmez bu çalışmada, eserin transkripsiyonlu metnini ve gramatikal dizinini verir.

Şecere-i Terâkime'den

بسم الله الرحمن الرحيم

سپاس و ستایش * اول ایلاکام * اینیک هم اولی و انری * یوق
و بورنیمنک ذوالی یوق * آناسی و آناسی یوق و خانوس و اغولی
و قیزی و کاکاناورنن کشس * یوق نورور آتشی و سونی * انداق

Bismillahi'r-raómani'r-raóim

SipÀs ve şitÀyiş ol ilgege kim aning hiç evveli ve aóiri youú ve yurtınıng zevÀli youú ve atası ve anası youú ve óÀtunı youú ve oàulı ve úızı ve kengeşeturàan kişisi youú turur. Aşını ve şunı andaú...

Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla başlarım

Başlangıcı ve bitişi, yurdunun sonu, babası, anası, hanımı, oğlu, kızı ve danıştığı kimsesi olmayan o Tanrıya övgü ve şükürler olsun. Yiyeceği ve suyu onun gibi...

* اولاشنوروعوس یوق نورور کم * کدا بیدین نا پادشاهاما و قومرتهه دین
نا بیلعاما و جیبین دین نا سیرغاما بارجمسی نینک اموالبغه
لایق برور بر کون هم قابوس نینک الوشینی کم فیلس اکر بر یوزیندا
کوکازکان بغاج لار نینک بارجاسی فلم بولسه و نینکلار سیاه
بولسه بارجا * آدم فرزندى بیتیگی بولسه تقى یوز منک ** و یوز منک بیل
آنینک جنینی * مینسا نینکلردین بر فطره و تاغ دین بر مثقال ناشینی
بینکلان دین * آزارق بولغای بس منینک ایدغانم نین بولغای * درود و تجمه
بى شمار اول بیغامیرغه * کم * بارجا بیغامیرلار نینک بیغشیسی و ** دای
دوستی و برجا * آدم فرزندبغه بارکان ابا جیسی نورور * اینیک باران و
لوعلان
لاریغه کوبدین کوب تنکری رحمنی بولغای ایدی موندین سونک
چنکیز اولادیندین اورکتی عرب محمد خان نینک اوغلی * ابوالغازی
حان ایتانورور کم کوب ایبکاکلار کورکاندین سونک باشبیز اونوز
نوتوزغه بیکاندا تاریخ منک تقى البک بردا بیلان بلسندا خوارزم

...üleştüräuçı youú turur kim gedÀydın bÀ pÀdişÀhàaça ve úumırsúadın tÀ pilàaça ve cebindin bÀ simuràaça barçasınıng aóvÀliàa İÀyiú birür. Bir kün hiç úayusınıng ulışını kem úılmas. Eger yer yüzinde kökergen yıàaçlarınğ barçası úalem bolsa ve tingizler siyÀh bolsa barça Àdem ferzendi bitikçi bolsa taúı yüz ming ve yüz ming yıl aning âifatını bitise, tingizdin bir úatre ve tÀadın bir mişúÀl taşını

bitikendin azraú bolàay. Pes mening aytàanim ni bolàay. Dürýd u taóiyye bi şumÀr ol peyàÀmberàa kim barça peyàÀmberlarning yaòşısı ve ÓudÀy dostı ve barça Àdem ferzendiaa yibergen ilçisi turur. Aning yÀrÀn ve oàlanlariàa köpdin köp Tengri raómeti bolàay. İmdi mundın song Çingiz evlÀdındın Ürgençi èArab Muóammed ÓÀnning oàlı Ebu'I-GÀzi ÓÀn ayta turur kim köp imgekler körgendin song yaşımız ottuz toúúúzàa yetkende tÀriò ming taúı elif birle yılan yılında Óvarezm...

...paylaştiran yok ki fakirden padişaha, karıncadan file ve sinekten Anka kuşuna kadar hepsine durumlarına göre verir. Bir gün bile hiçbirinin payını azaltmaz. Eğer yeryüzünde yeşeren ağaçların tümü kalem, denizler mürekkep ve insanoğlu kâtip olsa, yüz bin ve yüz bin yıl onun sıfatlarını yazsa, denizin bir damlasından ve dağın zerre kadar taşından daha azını yazmış olur. Benim söylediklerim onun yanında hiç sayılır. Bütün peygamberlerin iyisi, Tanrının dostu ve bütün insanoğluna elçi olarak gönderilen o Peygambere sonsuz selam ve dua olsun. Onun dost ve çocuklarına Tanrının rahmeti çok fazla olsun. Şimdi bundan sonrasını Cengiz soyundan Ürgençli Arap Muhammed Han'ın oğlu Ebu'l-Gazi Bahadır Han anlatır: Çok eziyet gördükten sonra, otuz dokuz yaşına geldiğimde, 1051 tarihinde, yılan yılında Harezmi...

ملکئیندا آتلیمز ئغئیندا اولتوروب بورت ایشیکا مشغول بولدوق. ایل وقتدا نرکمان لار *مانک تشلاق* و ابوالخان و نجن سوی نینک بقاسیدا اولتوروب ابردی لار خوارزمدا اولتورغانلاری هم بزینک کلورمیزنی ایشیتیب قاجب بو ایتلغان اوج بورتقا باردیلار اندین سونک برنجاسی کوچ برلان و برنجاس بول برلان اوج بورتدا بر ایولی قالمی *بارجاس خوارزمغا کلدیلار. نجن بخش لاری نوکر و *بانلاری رعیت بولدیلار. موندین کوپ بیللار *اوتی، نرکمان نینک مللاری و شیخ لاری و بسک لاری منینک نارنجی بخش بیلورمنی ادشتب دورورلاره نجن برکون بارمالاری کلسب عرض قیلدیلار که مزننک ایشیزدا * اوغوز نامه کوپ نورور اما هم بخش س بوق بارجاسی غلام و * بریس

برسیغه¹⁰ موافق ابرماس هر مابسس بر نورلوك و بر درست اعتبار قیلغو دک نارنج بولسه ابردی بخش بولور ابردی * نین اوتون قیلدیلار ابریا اتلاریننک اوتون لارینی همول قیلدیر. انینک اوجون * کم بو کتاینی ایتقانندین اون بئی بیل ایلکاری بارما نرکمانلار بزکا باغی بولوب ابردیلار. اول سب دین * بز انلاری کوپ * جابدوق و بر کرت خراساندا دورونغه¹¹ نعلق بورمه نیکان سونینک بقاسیندا بزینک برلان صف نارنس

memleketinde atamız taótında oturup yurt işige meşâyı bolduú. Ol vaútda Türkmenler Mangúşlaú ve Ebu'I-ÓÀn ve Tecen suyının yaúasında oturup irdiler.¹⁰ Óvarezmde olturàanları hem bizning

¹⁰ < oltur-u-p ir-di-ler
oltur-: Fiil gövdesi
-u-: Yardımcı ünlü
-p: Zarf-fiil eki

kelürimizni işitip úaçıp bu aytılàan üç yurtàa bardılar. Andın song bir niçesi küç birlen ve bir niçesi yol birlen üç yurtda bir ivli úalmay barçası Óvarezmàa keldiler taúı yaòşıları nöker ve yamanları raèiyyet boldılar. Mundın köp yıllar ótti. Türkmenning mollÀları ve şeyóleri ve bigleri mening tÀriòni yaòşı bilürümni işitip tururlar taúı bir kün barçaları kelip èarø úıldılar kim bizning içimizde Oàuz-nÀme köp turur ammÀ hiç yaòşısı you barçası àalaú ve birisi birisiàa muvÀfíú irmes. Her úaysısı bir túrlüg ve bir dürüst iètibÀr úılàu dek tÀriò bolsa irdi yaòşı bolur irdi tip ótün úıldılar irse anlarning ótünlerini úabýl úıldım. Aning üçün kim bu kitÀbnı aytúandın on yetti yıl ilgeri barça Türkmenler bizge yaúı bolup irdiler. Ol sebebدين biz anlarnı köp çapduú ve bir kerret HorÀsÀnda Durunàa taèalluú Börme tigen suning yaúasında bizning birlen àaf tartıp...

...ilinde babamızın tahtına oturup memleket işleriyle meşgul olduk. O sırada Türkmenler Mankışlak, Ebul-han ve Tecen Nehri'nin kenarında otururlardı. Harezmi'de oturanlar bizim geldiğimizi işitip, kaçıp bu söylenen üç yurda gittiler. Daha sonra bir kısmı göçle, bir kısmı da yolla üç yurtda evi olan hiç kimse kalmaksızın hepsi Harezmi'ye geldiler ve iyileri buyruğuna katıldı, kötülerini ise hizmetkâr oldu. Bunun üstünden çok yıllar geçti. Türkmen bilginleri, şeyhleri ve beyleri, benim tarihi iyi bildiğimi işitmişler. Bir gün hepsi gelip "Bizde Oğuzname çoktur, ama hiçbirisi iyi değildir. Hepsi yanlış ve birisi bir diğerine uymaz. Her biri bir başkadır. İnanacağımız doğru bir tarih olsaydı iyi olurdu." diye rica ettiklerinde onların bu ricasını kabul ettim. Aslında bu kitabı yazmadan on yedi yıl önce Türkmenlerin tümü bize düşmandı. Bu nedenle biz onlara çok savaş açmıştık. Bir keresinde Horasan'da Durun'a yakın Börme denilen suyun kenarında bizimle savaşmış...

ir-: Yardımcı fiil
-di-: Görülen geçmiş zaman eki
-ler: Çokluk üçüncü şahıs eki